

DÜMETÜLCENDEL

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 402-403; II, 560-562; III, 1025-1030; İbn Hişâm, *es-Sire*, I, 80; III, 224; IV, 169-170; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, I, 288-289; II, 62, 89, 166; III, 129; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 114, 262-263, 316; Belâzürî, *Fütâh* (Rıdvân), s. 72-75; İbn Düreyd, *Cemheretü'l-luğa* (nşr. F. Krenkow v.dğr.), Haydarâbâd 1344 — Bağdad, ts., II, 301; *Tehzîbü'l-luğa*, XIV, 212; Bekrî, *Mu'cem*, II, 564-565; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 485-489; Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, Kahire 1941, s. 267, 463-467; Diyarbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, II, 11, 128; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 564-575; a.mlf., *Hz. Peygamberin Savaşları*, s. 126, 129-130, 136, 239; a.mlf., *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 293-294; Muhammed Beyyûmî Mehrân, *Dirâsât fî târîhi'l-ʿArabî'l-ʿadîm*, Riyad 1400/1980, s. 487-490; Abdülâzîz b. İbrâhîm el-Ömerî, *el-Hîref ve's-sinâ'ât fi'l-Hicâz fî ʿaş-ri'r-Resûl* [baskı yeri yok] 1985, s. 163; G. King, *The Historical Mosques of Saudi Arabia*, London 1986, s. 117-120; a.mlf., "A Mosque Attributed to 'Umar B. Al-Khattâb in Dumat al-Jandal in al-Jarf, Saudi Arabia", *JRAS*, sy. 2 (1978), s. 109-123; Abdülvehhâb Muhammed Ali el-Advânî, "el-Gazavâtü'n-nebeviyye, senevâtühe'l-hicriyye ve şühûruhe'l-kameriyye", *el-Mevrid*, IX/4, Bağdad 1401/1981, s. 542; Khaled Abdulaziz al-Dayel-Abdulaziz Al-Shadukhi, "Excavation at-Dumat al-Jandal", *Aḫlâl*, X, Dumat al-Jandal 1986, s. 64-79; J. Schleifer, "Cevf Sirhân", *İA*, III, 123-124; L. Vecchia Vaglieri, "Dumat al-Djandal", *EI²* (İng.), II, 624-626.

AHMET GÜNER

DUNLOP, Douglas Morton

(1909-1987)

İslâm tarihi ve felsefesi alanındaki araştırmalarıyla tanınan İngiliz şarkiyatçısı.

İskoçya'nın Renfrewshire bölgesindeki Paisley kasabasında doğdu. Yüksek öğrenimini Oxford Üniversitesi'nde tamamladı (1932); daha sonra Glasgow Üniversitesi'nde İbrânic ve Arapça öğrenimi gördü (1934-1937). Bunu takip eden iki yıl boyunca Bonn Üniversitesi'nde ve özellikle o dönemde İslâmî ilimler Bölümü'nde hoca olan Zeki Velidi Togan'ın yanında İslâmiyat ve şarkiyat araştırmaları yaptı. Bir aralık Türkiye ve Suriye'ye seyahatlerde bulunduktan sonra Glasgow Üniversitesi'ne tayin edildi (1939). Burada çalıştığı sürenin son iki yılında (1947-1948) yine bir İskoç üniversitesi olan St. Andrews'da Sâmi diller üzerine dersler verdi. 1950'den sonra Cambridge Üniversitesi'nde on iki yıl İslâm tarihi okuttu ve son olarak da Amerika Birleşik Devletleri'nin Columbia Üniversitesi'nde tarih profesörlüğü yaptı.

Eserleri. Çalışma sahasıyla ilgili müstakil kitapların yanı sıra çok sayıda makale, tercüme vb. ilmî yayınları da bulunan Dunlop'un tarih konusundaki telifleri arasında *The History of the Jewish Khazars* (Princeton 1954; New York 1967) yaygın bir üne sahiptir. İslâm, İbrânî ve Bizans kaynaklarına dayanarak kaleme aldığı bu eserinde Müsevî Hazar Türkleri'nin tarihini oldukça ayrıntılı şekilde incelemiştir. Yahudi asıllı olmadığı özellikle belirtilen (*EJd.*, VIII, 562) Dunlop'un Türk tarihinin böyle özel bir alanına eğilmesinde, anılan kaynakları değerlendirmesine imkân veren lisan bilgisi yanında hocası Zeki Velidi Togan'ın yönlendirmeleri de etkili olmuş görünmektedir. Nitekim bu eserde başvurduğu ve Hazar Türkleri'yle ilgili bölümünün İngilizce tercümesini verdiği (s. 109-114) *İbn Fazlan Seyahatnâmesi* Togan'ın doktora tezinin konusudur (*Ibn Fazlan's Reiseberichte*, Leipzig 1939). Doğrudan İslâm tarihi üzerine yaptığı araştırmalarda dikkatini genellikle ilgi çekici ayrıntılar üzerinde yoğunlaştırdığı görülen Dunlop için müslümanların gerek Avrupa gerekse Uzakdoğu ile olan ilişkileri ısrarlı bir inceleme konusu teşkil etmiştir. Dunlop'un bu konularda çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Doğu Türkistan'ın müslümanlarca fethi ve Talas Savaşı'yla ilgili bir eseri de Yûsuf Ya'kûb Meskûnî tarafından *Fethü'l-ʿArab li's-Şîn ve ma'ʿreketü Talas evi't-Talaḫ li-ğazvi bilâdi's-Şîn* (Bağdat 1968) başlığıyla Arapça'ya çevrilmiştir (bk. *Bibliyogrâfiyâ*, I, 374).

İslâm ilimleri ve medeniyeti konusunda *Arabic Science in the West* (Karaçi 1958) ve *Arab Civilization to A.D. 1500* (London 1971) adlı kitaplarının yanı sıra aynı saha ile ilgili çeşitli makalelerin de yazarı olan Dunlop, Ebû Zeyd el-Belhî'nin öğrencisi İbn Ferîğün'un ilimler tarihine dair *Cevâmi'ul-ʿulûm* adlı eserini hocası Zeki Velidi Togan için yayımlanan anma kitabında tanıtmıştır (*Zeki Velidi Togan'a Armağan*, s. 348-353). İslâm felsefesi alanında Dunlop'un üzerinde en çok durduğu ve hakkında eser verdiği kişi Fârâbî'dir. Bu filozoftan yaptığı tercüme eleştirilse de (bk. Butterworth, s. 12) *The Fusûl al-Madani of al-Fârâbî* (Cambridge 1961) adlı tercüme ve neşriyle yine onun mantığa dair bazı eserlerinin tercüme ve neşirleri (bk. Abdurrahman Badawi, II, 485-486) Fârâbî araştırmalarına önemli katkılarda bulunmuştur. *Fuşûlü'l-medenî*'nin Hani-

fi Özcan tarafından yapılan Türkçe tercümesi de (İzmir 1987) Dunlop'un anılan neşrine dayanmaktadır. Onun üzerinde durduğu bir başka İslâm filozofu da *Tedbirü'l-mütevahhid* adlı eserini tercümesiyle birlikte neşrettiği (*JRAS*, 1945, s. 61-81) İbn Bâcce'dir. İki incelemesini daha İbn Bâcce'ye ayıran (*JQ*, II, 100-116; *BSOAS*, XIV, 463-477) Dunlop, Ebû Süleyman es-Sicistânî'ye nisbet edilen *Şivânü'l-hikme* adlı koleksiyonla ilgili olarak yaptığı *The Muntakhab Siwan al-Hikmah of Abû Sulaiman as-Sijistânî* (The Hague 1979) başlıklı neşir dolayısıyla da konuyla ilgili eser veren uzmanlar tarafından kayda değer görülmüştür (bk. Kraemer, s. 3). Dunlop'un kitapları ve birkaç yakın makalesinden başka *Encyclopaedia of Islam* (new edition) ve *Encyclopaedia Iranica*'da da birçok maddesi bulunmaktadır. Aristoteles'in *Ethica Nicomachea*'sının Arapça tercümesi (I-VI. kitaplar) üzerine kaleme aldığı makale ise (*Oriens*, XV [1962], s. 18-34) kayıp bir metni ortaya çıkarması bakımından ayrıca anılmaya değer bir çalışmadır.

BİBLİYOGRAFYA :

D. M. Dunlop, *The History of the Jewish Khazars*, Princeton 1954, s. 109-114; a.mlf., "Arab Relations with Tibet in the 8th and Early 9th Centuries A.D.", *İTED*, V (1973), s. 301-318; a.mlf., "The Gawami' al-ulûm of Ibn Ferîğün", *Zeki Velidi Togan'a Armağan*, İstanbul 1950-55, s. 348-353; A. S. Fulton — M. Lings, *Second Supplementary Catalogue of Arabic Printed Books in the British Museum*, London 1959, s. 601; Abdurrahman Badawi, *Histoire de la philosophie en Islam*, Paris 1972, II, 485-486; S. H. Nasr, *An Annotated Bibliography of Islamic Science*, Tahrân 1975, I, 12; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, II, 139-140; *Bibliyogrâfiyâ: el-Vahdetü'l-ʿArabiyye (1908-1980)*, Beyrut 1983, I, 374; J. L. Kraemer, *Humanism in the Renaissance of Islam*, Leiden 1986, s. 3; C. E. Butterworth, "The Study of Arabic Philosophy Today", *MESA Bulletin*, XVII (1983), s. 12; C. Roth, "Historiography", *EJd.*, VIII, 562.

İLHAN KUTLUER

DUPNİÇE

Batı Bulgaristan'da bugünkü adı Stanke Dimitrov olan küçük bir şehir.

Bulgaristan'ın batısında Struma (Karasu) nehrine karışan Džerman nehrinin kenarında, Dupniçe ovasının güney ucunda, Sofya'dan Selânik'e uzanan karayolu ve demiryolu üzerinde yer alır. Buranın bir kasaba haline gelişi, Osmanlı hâkimiyeti döneminde XV. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Osmanlılar zamanındaki adı olan Dupniçe Bulgarca Dupnit-